

szóhágyományt és a történetet papírra vetette. Közülük való Sebestyén Ádám is, a község parasztkántorának tizenöt gyermekéből a tizennegyedik, aki mindössze hét román elemi osztályt járt, és fizikai munkával kereste a kenyerét.

Sebestyén Ádám műve három részből áll. Az első „Az andrásfalvi nép története” címet viseli. Azok a fejezetei a legértékesebbek, amelyek a szerző és az általa meghallgatott öregek emlékezetével átfogható kor történetét mondják el. Kevés föld — sok ember; ez jelentette már a múlt század derekától Andrásfalvát. Népe messze eljárt, hogy megkeresse kenyerét, közben iskolát és templomot épített, vértett a világháborúban, telepesnek szegődött Hunyadba vagy az Al-Duna mocsaras lapályára. A második rész a népszokások teljes leírását tartalmazza: ünnepek, babonás cselekedetek, vallásos világ, az emberi élet nagy eseményeihez kapcsolódó szokások szövegekkel, dallamokkal, képekkel bőven illusztrálva. A harmadik rész, az andrásfalviak dalainak gyűjteménye, még kiadásra vár.

Falumonográfiának nevezhetnénk a könyvet, ha a falu Sebestyén Ádám életében nem lenne már a harmadik. Az utóbbi három évtizedben nem a település, hanem a népi együvértartozás érzése tartotta össze az andrásfalviakat, és tartja össze a könyv tanúsága szerint ma is, amidőn már sokan városokba költöztek, és az iparban találtak megélhetést. Ezek gyermekeit már természetes módon más célok és más gondok foglalkoztatják, mint elődeiket, csak elvétve hallanak a keserves múlt-ról. Ha mégis föl támad érdeklődésük ősük sorsa iránt, jobb könyvet a Sebestyén Ádáménál nem vehetnek a kezükbe. Nekik és minden utódnak szól az első fejezetet záró mondat: „Adja Isten, hogy utódjaink, kik élnek, s kik ezután jönnek a világra, ne érjenek ilyen borzalmas időket mint (mi és) elődeink érték és töltötték!”

Dicséretes dolog volt a Tolna megyei Tanács Művelődésügyi Osztályától Sebestyén Ádám munkáját megjelentetni, és minden érdeklődő számára hozzáférhetővé tenni. (Szekszárd, 1973.)

K. L.

Csenki Sándor: Cigány népmesék

„Volt egyszer egy szegény ember. Olyan szegény volt, hogy még gyereke se volt.” „Az ördög aludjon az anyáddal, milyen szag van itt? Idegen szagot érzek...” „Éppen olyan szegény csavargó, mint mi, és cigány. — Honnan jöttél? A Hortobágyról? — Igen, a Hortobágyról. Lopott egy kis avas szalonnát, mert ott aztán van bőven. Elemelte, mert ő is éhes, fene a pófáját!” — „Elment a király a háborúba. A három lány otthon maradt. A két nagyobbik egyből félrelépett, és teherbe esett.”

Cigány népmesék. Ha a kötet 27 darabját figyelmesen végigolvassuk, egy-két novella-mese kivételével a témákban, a figurákban, a meseszituációkban nem látunk jelentős eltérést sem a magyar, sem az ismert európai mesekincs anyagától. Mégis, mi a titka, hogy másnak, különösnek, néhol meglepőnek, bizarrnak érezzük ezeket a meséket? Mint mindegyik etnikai közösség, a cigányság is a közösen kialakított önkifejezési formákban: táncában, zenéjében, szokásaiban, mindennapi életét őrző népköltészeti alkotásaiban mond el legtöbbet világának értékrendszeréről, ítéleteiről. A mindennapi gondolkodás leghűbb tükröződését adják ezek a mesék is. Ezért válik olyan izgalmas olvasmánnyá a könyv. Oda kell figyelni a mesemondás kisebb döccenőire is. Jellemző sajátosságok a logikai tévesztések, a mese szálának elvesztése. A két *herceg* című mese befejezése jól mutatja ezt. „A pap összeadta őket. Abban a pillanatban mindketten meghaltak. Ma is élnek, ha meg nem haltak. (!)”

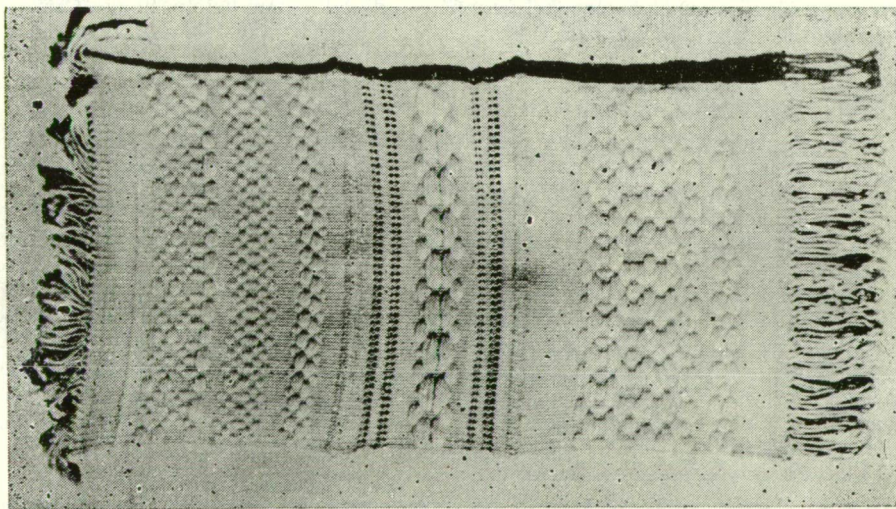
Sokszor a cselekmény dúsítása, a mese szövetének színezése a mesemondó célja, amikor a hősök számunkra érthetetlen dolgokat visznek végbe, például 12 tündér-

lányt „megváltanak”, királylánnyá változtatnak — de csak hármat vesznek feleségül, a többiek „sorsáról” többet nem is olvashatunk. Pistuka, *A király fája* című mese hőse is ellopja a 12 fürdőző tündérlány egyikének ruháját, szegényke nem lehet tündér többé, de hősi és a mesélő a továbbiakban elfeledkeznek róla; Pistuka egy kicsikót segít világra, és azzal visszarepül a földre, ahol a földi király lányát kapja feleségül, mivel megfejtette az égig érő fa titkát.

Van egy alaprétege a meséknek, mely nem csupán a cigányság életmódja iránt érdeklődők, de a kutatók számára is sok érdekességet nyújt. A figurák hús-vér emberek, általában a cigányság szokásai szerint élnek, cselekednek. Ezért is rúgják fel olyan gyakran a népmese alapszabályát: a jók elnyerik jutalmukat, a rosszak megbűnhődnek, itt csak az agyafúrt, ravasz hősök (mint pl. a vadász, vagy a magyar népmeséből is ismert Csalóka Péter) győznek minden esetben.

Sok mozzanatot lehetne felsorakoztatni, melyek megadják a választ arra a kérdésre, mitől másak, mitől bizarrak ezek a mesék. Az anakronizmusok (vérátömlesztés, morfium, telefon, repülőgép, benzinformás szerepel a királyok és hercegek világában), a címek, rangok és személyek felcserélése, a mesevilág és a valóság szimbiózisa (a hentes lánya aranyruhában méri a húst és a királylány barátnője; amikor álmát elmeséli, az első személyt szinte mondatonként cseréli a kívülálló mesélőt kifejező harmadik személlyel), a nyers ösztönök, a drasztikus kifejezések, az életkörülmények realista festése — mindezek egyszerre közvetítik hagyományait és változó világukat. Mint a kötet fordítója, Mészáros György ciganista írja utószavában: „A mesék elolvasása után az olvasó bizonyára gazdagabb lesz azzal az élménnyel, hogy egy ismerős, de sajátosan átalakított világgal találkozott. Megismerte egy félezer éve közöttünk élő népcsoport egyáltalán nem sejtelmes és misztikus, hanem nagyon is emberi és önálló lelkialkatát.” (*Püspökladány nagyközség Tanácsának kiadása, 1972.*)

G. KISS MAGDOLNA

SZITTNER ANDREA MUNKÁJA